

«Εξ Αποστάσεως Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών μέσω Ηλεκτρονικών Κοινοτήτων Μάθησης»

Ρεβέκκα Παπαδοπούλου¹, Δρ. Παρασκευή Βασάλα²

¹ Δασκάλα, 15ο Δημοτικό Σχολείο Κερατσινίου Αττικής
rpad@ath.forthnet.gr

²Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Δ/νση Β/θμιας Εκπ/σης Ν.
Κεφαλληνίας

Μέλος ΣΕΠ, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
vasalap@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η επιμόρφωση είναι αναγκαία για τη μετάδοση νέων γνώσεων στους εκπαιδευτικούς, την ανάπτυξη των προσωπικών τους ικανοτήτων, τη βελτίωση των παιδαγωγικών και διδακτικών τους ικανοτήτων καθώς και για την ανάπτυξη δεξιοτήτων στη χρήση των νέων τεχνολογιών. Τα συμβατικά επιμορφωτικά προγράμματα χαρακτηρίζονται ανεπαρκή καθώς δεν καλύπτουν τις ανάγκες όλων, απευθύνονται σε μικρό αριθμό εκπαιδευτικών και θέτουν χωροχρονικούς περιορισμούς με αποτέλεσμα να μην μπορούν πολλοί εκπαιδευτικοί να συμμετάσχουν. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση φαίνεται να καλύπτει επιμορφωτικές ανάγκες και απαιτήσεις της σύγχρονης εποχής και να πλεονεκτεί σε σχέση με τη συμβατική σε αρκετά σημεία. Έτσι, η χρήση εργαλείων εξ αποστάσεως εκπαίδευσης όπως η τηλεδιάσκεψη μπορεί να δώσει ικανοποιητικές λύσεις σε προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παραδοσιακά επιμορφωτικά προγράμματα. Οι Ηλεκτρονικές (ή Εικονικές ή Διαδικτυακές) Κοινότητες Μάθησης θεωρούνται ως η πιο σύγχρονη τάση στην τηλεδιάσκεψη, η οποία αποτελεί το συνδυασμό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με τις νέες τεχνολογίες. Οι Ηλεκτρονικές Κοινότητες Μάθησης (ΗΚΜ) δεν προσφέρουν μόνο ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον εκπαίδευσης και επιμόρφωσης, αλλά και ένα ευέλικτο και πολλά υποσχόμενο τρόπο επικοινωνίας και συνεργατικής μάθησης. Στην εργασία αυτή θα περιγραφούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι συμμετέχοντες σε συμβατικά επιμορφωτικά προγράμματα και θα αναφερθούν τα πλεονεκτήματα που καθιστούν τις ΗΚΜ ιδιαίτερα ελκυστικά επιμορφωτικά μέσα. Επίσης θα αναφερθούν παραδείγματα ανάπτυξης ΗΚΜ στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Ηλεκτρονικές Κοινότητες Μάθησης (ΗΚΜ), εξ αποστάσεως εκπαίδευση, συμβατικά επιμορφωτικά προγράμματα, επιμόρφωση εκπαιδευτικών

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι ραγδαίες επιστημονικές, τεχνολογικές, οικονομικές και πολιτισμικές εξελίξεις επηρεάζουν την καθημερινότητα του σχολείου, τη διδακτική

μεθοδολογία, την παιδαγωγική σχέση, το κλίμα της τάξης και οριοθετούν έναν πιο σύνθετο και πολύπλοκο ρόλο για τον εκπαιδευτικό. Δεν είναι πλέον ο μεταλαμπαδευτής της γνώσης αλλά οφείλει να μάθει τους μαθητές του πώς να μαθαίνουν, να τους προετοιμάσει γνωστικά, πνευματικά, ηθικά, κοινωνικά, ώστε να αναλάβουν τις ευθύνες τους και να διαδραματίσουν το δικό τους ρόλο μέσα στην πλουραλιστική, πολυπολιτισμική και άκρως τεχνοκρατική κοινωνία (Χατζηπαναγιώτου, 2001, Ξωχέλλης, 2002).

Η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης αναγνωρίζεται από το σύνολο του εκπαιδευτικού κόσμου και θεωρείται ως ακρογωνιαίος λίθος για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των εκπαιδευτικών και κατά συνέπεια της εκπαίδευσης. Η επιμόρφωση δίνει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να παρακολουθεί τις σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα των Επιστημών της Αγωγής αλλά και στην ειδικότητά του ανανεώνοντας έτσι διαρκώς το γνωστικό του εξοπλισμό και αναπτύσσοντας τις ικανότητές του (Παρατηρητήριο της Εκπαίδευσης, 2001).

Κατά τη διάρκεια της καριέρας τους οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται πολλές φορές υποχρεωμένοι να εφαρμόσουν ποικίλες εκπαιδευτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις που σχεδιάζονται από τα θεσμικά και κεντρικά όργανα της εκπαίδευσης. Η επιμόρφωση, όταν βέβαια πραγματοποιηθεί κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, εξασφαλίζει την ενημέρωση των εκπαιδευτικών για την εισαγωγή καινοτόμων προγραμμάτων ή μεταρρυθμιστικών προσπαθειών στην εκπαιδευτική διαδικασία με αποτέλεσμα να μετριάζεται έτσι η αντίδραση και αντίστασή τους στις επιχειρούμενες αλλαγές (Μαυρογιώργος, 1999).

Τα επιμορφωτικά προγράμματα που υλοποιούνται μέχρι σήμερα είναι προγράμματα παραδοσιακής μορφής, με «σχολειοποιημένο» χαρακτήρα που στη μεγάλη πλειονότητά τους δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων. Οι δυσκολίες και τα εμπόδια που συναντούν οι εκπαιδευτικοί σε αυτά τα δια ζώσης επιμορφωτικά προγράμματα είναι ποικιλόμορφα και μπορούν να καταταχθούν σε τρεις κατηγορίες:

- Εμπόδια που προκύπτουν από την τυχόν κακή οργάνωση των προγραμμάτων.
- Εμπόδια που προκύπτουν από την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι εκπαιδευόμενοι.
- Εσωτερικά εμπόδια που συνδέονται με τους παράγοντες της προσωπικότητας των εκπαιδευόμενων, προηγούμενες γνώσεις, εμπειρίες, στάσεις, αντιλήψεις, συναισθήματα και μόνιμα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των εκπαιδευομένων (Rogers, 1999).

Ιδιαίτερα εμπόδια παρατηρούνται στα επιμορφωτικά προγράμματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Μπορούμε να αναφέρουμε χαρακτηριστικά:

- Στους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης συναντούμε διαφορετικό επίπεδο σπουδών (υπάρχουν απόφοιτοι σχολών διетуός ή τετραετούς φοίτησης, από εξομοίωση, με δεύτερο πτυχίο, με μεταπτυχιακούς τίτλους).

- Οι διορισμένοι σε ολιγοθέσια σχολεία είναι υποχρεωμένοι να διανύουν καθημερινά μεγάλες αποστάσεις για να μεταβούν στο χώρο επιμόρφωσης (συνήθως η πρωτεύουσα του νομού).
- Οι υπηρετούντες σε ολόημερα σχολεία δεν προσέρχονται έγκαιρα στο επιμορφωτικό κέντρο (λήξη διδακτικού ωραρίου 16:00).
- Εισάγεται πολύ μικρός αριθμός δασκάλων στα Διδασκαλεία (επίσημος φορέας μετεκπαίδευσης των δασκάλων) ή σε ΠΕΚ σε σχέση με τον αριθμό των υπηρετούντων.

Είναι πλέον αποδεκτό σήμερα ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση μπορεί να συνεισφέρει σημαντικά, είτε χρησιμοποιούμενη ως κύρια μορφή εκπαίδευσης, είτε συμπληρωματικά, γιατί αποτελεί μια ευέλικτη μορφή μάθησης που περιλαμβάνει στοιχεία τα οποία καθιστούν ευκολότερη την πρόσβαση σε αυτήν σε σύγκριση με τη συμβατική. Οι εκπαιδευτικοί, ανεξάρτητα από τα χρόνια υπηρεσίας και την ειδικότητα τους, αναγνωρίζουν τις αδυναμίες των συμβατικών δια ζώσης επιμορφωτικών προγραμμάτων και επιθυμούν την αξιοποίηση των μεθόδων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για την επιμόρφωσή τους (Παπαδάκης & Φραγκούλης, 2005β).

Η εισαγωγή των Τεχνολογιών των Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση προσδίδει νέα δυναμική στα επιμορφωτικά προγράμματα. Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση μέσω ΗΚΜ αποτελεί μία καινοτομία στον εκπαιδευτικό χώρο. Οι Ηλεκτρονικές (ή Εικονικές ή Διαδικτυακές) Κοινότητες Μάθησης θεωρούνται ως η πιο σύγχρονη τάση στην τηλεδιάσκεψη, η οποία αποτελεί το συνδυασμό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με τις νέες τεχνολογίες.

Η εργασία αυτή πραγματεύεται την εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών μέσω ΗΚΜ. Θα αναφερθούμε στα χαρακτηριστικά των ΗΚΜ και στα οφέλη που προσφέρουν έτσι ώστε να καθίστανται κατάλληλο μέσο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Τέλος θα γίνει αναφορά χαρακτηριστικών παραδειγμάτων ΗΚΜ από την Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ (ΗΚΜ)

Στις ΗΚΜ η συνάντηση και η αλληλεπίδραση των μελών της κοινότητας γίνεται με τη βοήθεια των ΤΠΕ και έτσι οποιοσδήποτε μπορεί να γίνει μέλος όπου κι αν βρίσκεται, αρκεί να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσω κάποιου ηλεκτρονικού υπολογιστή. Ο χώρος που συναντιούνται και επικοινωνούν τα μέλη μιας ΗΚΜ είναι εικονικός, όχι πραγματικός (Αποστολάκης, Βαρλάμης & Παπαδοπούλου, 2008). Όταν μέσα σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον οι άνθρωποι μαθαίνουν μέσα από δραστηριότητες, αναπτύσσονται δράσεις και αλληλεπιδράσεις που οδηγούν τους συμμετέχοντες να αντιμετωπίζουν προβλήματα που τους αφορούν, να επιλέγουν την καλύτερη λύση και κάθε περίπτωση και να επιχειρούν την εφαρμογή της τότε μπορούμε να χαρακτηρίσουμε το περιβάλλον αυτό ως ηλεκτρονική κοινότητα μάθησης (Tu & Corry, 2002).

Η διαδικτυακή κοινότητα μάθησης:

- Αποτελείται από ένα ικανό πλήθος ατόμων που αλληλεπιδρούν κοινωνικά, επιδιώκοντας να ικανοποιήσουν τις δικές τους ιδιαίτερες ανάγκες ή να υποδυθούν ειδικούς ρόλους (ηγητικούς, διαμεσολαβητικούς).
- Χαρακτηρίζεται από έναν κοινό σκοπό (ενδιαφέρον, ανάγκη, ανταλλαγή πληροφοριών ή παροχή υπηρεσιών) ο οποίος αποτελεί το λόγο ύπαρξης της κοινότητας.
- Διέπεται από κανόνες με τη μορφή προϋποθέσεων, πρωτοκόλλων, κανονισμών και νόμων που καθοδηγούν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ατόμων.
- Βασίζεται σε συγκεκριμένο τεχνολογικό υπόβαθρο, το οποίο υποστηρίζει τη λειτουργία της κοινότητας (Σάμψων, Χατζηνώτας, Καστραντάς & Καραμπιπέρης, 2004).

Οι Wilson, Ludwig-Hardman, Thornam & Dunlap (2004) θεωρούν ότι η διαφορά των κοινοτήτων μάθησης από τις αυθόρμητες κοινότητες οριοθετείται από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Η συμμετοχή σε μία μαθησιακή κοινότητα είναι απαραίτητη για την κατάκτηση του επιδιωκόμενου στόχου και η μάθηση είναι αποτέλεσμα πρόθεσης και όχι τυχαίο αποτέλεσμα.
- Οι «συμμαθητές» και οι εκπαιδευτές δεν επιλέγονται από το συμμετέχοντα.
- Οι συμμετέχοντες δεσμεύονται για τη συμμετοχή τους ένα σταθερό χρονικό διάστημα.
- Οι συμμετέχοντες πρέπει να κάνουν σαφή προσπάθεια να συνδεθούν μεταξύ τους, είτε μέσω διαπροσωπικής επαφής ή μέσω διαδικτυακής σύνδεσης.

Συνεπώς, η ΗΚΜ χαρακτηρίζεται από την επιθυμία των μελών της να ανταλλάξουν εμπειρίες, πρακτικές και πηγές πληροφορίας που είναι σχετικές με το προς εξέταση θέμα, να αποδέχονται και να ενθαρρύνουν νέες συμμετοχές στην κοινότητα, καθώς επίσης και τη συχνή επικοινωνία μεταξύ των μελών της και τελικά τη δημιουργία νέας συλλογικής γνώσης. Η μάθηση που δημιουργείται σε μία ΗΚΜ αποδεικνύεται ότι είναι μεγαλύτερη από το επιμέρους άθροισμα των γνώσεων των μελών της, αφού συνιστά το αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης και όχι απλά, το άθροισμα των γνώσεων και απόψεων όσων συμμετέχουν στο σχηματισμό της.

Οι ΗΚΜ δεν δημιουργούνται αυθόρμητα, αλλά τείνουν να οργανώνονται γύρω από σαφή πλαίσια λειτουργίας, κανόνων συμπεριφοράς, στόχων και υλικού (Preece & Maloney-Krichmar, 2003). Μία ΗΚΜ μπορεί να διέπεται από αυστηρούς και προκαθορισμένους κανόνες ή αντίθετα τα μέλη της να συμμετέχουν σε κάποιο βαθμό στη διαχείριση και σε αποφάσεις που αφορούν στην πορεία του προγράμματος. Υπάρχουν ΗΚΜ με μικρό αριθμό μελών, ενώ άλλες είναι πιο χαλαρές με δυνητικά απεριόριστο αριθμό συμμετεχόντων. Επίσης η ΗΚΜ μπορεί να στηρίζεται μόνο σε ηλεκτρονική επικοινωνία ή να έχει υβριδική (μεικτή) μορφή. Μάλιστα, σύμφωνα με τους Garrison & Kanuka (2004), οι σπουδαστές σε προγράμματα υβριδικής εκπαίδευσης επιτυγχάνουν

τα ίδια ή καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα και επιπλέον εμφανίζονται περισσότερο ικανοποιημένοι από αυτήν τη συνδυαστική προσέγγιση.

ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΕΣΩ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση μέσω ΗΚΜ αποτελεί μία καινοτομία στον εκπαιδευτικό χώρο. Οι ΗΚΜ συνδυάζουν όλα τα πλεονεκτήματα και οφέλη της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης, των νέων παιδαγωγικών μεθόδων με τις εξελιγμένες δυνατότητες των ΤΠΕ παρέχοντας έτσι ένα ευέλικτο και πολλά υποσχόμενο τρόπο επιμόρφωσης.

Οι κοινότητες μάθησης παρέχουν ένα ευνοϊκό κοινωνικό πλαίσιο εντός του οποίου οι συμμετέχοντες, μέσα από τη συλλογική εργασία, αποκομίζουν εμπειρίες και αναπτύσσουν την εκτίμηση για την ύπαρξη πολλαπλών προοπτικών. Επεκτείνουν τις γνώσεις τους μέσα από την επιχειρηματολογία, τη δομημένη αντιπαράθεση, καθώς και την ανταλλαγή των ιδεών. Μαθαίνουν να «χρησιμοποιούν» τους «συναδέλφους-συμμαθητές» ως γνωσιακούς πόρους και είναι πιο πρόθυμοι να αντιμετωπίσουν μια σύνθετη κατάσταση, ένα πρόβλημα (Wilson, Ludwig-Hardman, Thornam & Dunlap, 2004). Οι ΗΚΜ επιτρέπουν στους εκπαιδευόμενους να επιλύσουν προβλήματα λειτουργώντας συλλογικά, να αναπτύξουν την εκτίμηση για την ύπαρξη πολλών οπτικών γωνιών για ένα θέμα και να αυξήσουν τις γνώσεις τους μέσα από την επιχειρηματολογία. Έτσι, η μάθηση μέσα σε μία ΗΚΜ παρουσιάζεται ως αποτέλεσμα μιας ενεργούς κοινωνικής διαδικασίας (Kok, 2008).

Πολλές μελέτες καταλήγουν στο συμπέρασμα πως οι εκπαιδευτικοί που αλληλεπιδρούν σε κοινωνικό και επαγγελματικό επίπεδο με συναδέλφους, με διαφορετικούς τρόπους και έξω από τις τάξεις διδασκαλίας, τείνουν να παρουσιάζουν καλύτερη επαγγελματική εξέλιξη από τους αντίστοιχους συναδέλφους τους που περιορίζονται σε δράσεις μέσα στην παραδοσιακή τάξη. Βέβαια, ο αντίκτυπος που έχει η συμμετοχή στην κοινότητα, στο επάγγελμα των συμμετεχόντων, είναι σίγουρα εγγενώς ιδιότυπος και εξαρτάται από τις προηγούμενες γνώσεις, τις μαθησιακές τους εμπειρίες, τις ουσιαστικές τους αλληλεπιδράσεις στο διαδικτυακό περιβάλλον και την ικανότητα τους να αξιοποιούν τη μάθηση και τις εμπειρίες στην πρακτική τους (Havelock, 2004).

Από τα βασικότερα πλεονεκτήματα της επιμόρφωσης μέσω ΗΚΜ είναι η δυνατότητα επιλογής του χρόνου που θα ασχοληθεί ο εκπαιδευόμενος καθώς και η απεξάρτησή του από συγκεκριμένο χώρο. Δεν υπάρχει η πίεση της υποχρεωτικής παρουσίας σε μία παραδοσιακή τάξη. Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση ενδείκνυται για ενήλικες εκπαιδευόμενους, οι οποίοι έχουν οικογενειακές και κοινωνικές υποχρεώσεις, άρα δεν έχουν τον απαραίτητο χρόνο ούτε τη διάθεση να αντιμετωπίσουν άκαμπτες χωροχρονικά και οργανωτικά συμβατικές επιμορφωτικές μεθόδους. Επίσης, καταργεί τις γεωγραφικές ανισότητες που αναπτύσσονται από κεντρικά ελεγχόμενα συστήματα συμβατικών μορφών επιμόρφωσης, παράμετρος με ιδιαίτερη βαρύτητα σε μία χώρα όπως η Ελλάδα, που έχει πολλές απομακρυσμένες και δυσπρόσιτες περιοχές (Βασάλα & Μότσιοι, 2007). Η εξ αποστάσεως

επιμόρφωση μέσω ΗΚΜ είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες ενός πολύ μεγαλύτερου αριθμού εκπαιδευτικών ταυτόχρονα, χωρίς να είναι απαραίτητη η απομάκρυνση τους από τον εργασιακό τους χώρο και τα διδακτικά τους καθήκοντα ή ακόμα και από τον τόπο κατοικίας τους. Η έλλειψη της ανάγκης για μετακινήσεις ή για μετακόμιση στον τόπο διεξαγωγής των μαθημάτων συμβάλλει και στη μείωση του κόστους για τον επιμορφούμενο (Αβραάμ & Μαυροειδής, 2001).

Αρκετοί υποστηρίζουν ότι εκτός από τη χωροχρονική ελευθερία που προσφέρει η ΗΚΜ το βασικότερο πλεονέκτημά της είναι ότι μπορεί σχετικά εύκολα να διατηρηθεί, συνεχίζοντας να προσφέρει πρόσβαση στη γνωσιακή βάση που έχει δημιουργηθεί, να εμπλουτίζεται συνεχώς προσφέροντας στους εκπαιδευτικούς συνεχή ενημέρωση, προβληματισμό, ανταλλαγή απόψεων, πληροφοριών και πρακτικών ακόμα και μετά τη λήξη του επιμορφωτικού προγράμματος στο πλαίσιο του οποίου έχει αναπτυχθεί. Στην περίπτωση αυτή δεν χρειάζεται να υπάρχει εκπαιδευτής, παρά μόνο κάποιος συντονιστής με τεχνικές γνώσεις, που θα μπορεί να δίνει λύσεις σε διάφορα τεχνικά προβλήματα και να προσφέρει βοήθεια και υποστήριξη όποτε είναι απαραίτητο (Μπρατίτσης, Χλαπάνης, Μηναιΐδη & Δημητρακοπούλου, 2003).

Η ΗΚΜ μπορεί να λειτουργήσει ως «γέφυρα» ανάμεσα στο σχολείο και το εργασιακό περιβάλλον. Η επίλυση προβλημάτων μέσα σε ένα συνεργατικό περιβάλλον, προσφέρει ένα ασφαλές αλλά ταυτόχρονα αυθεντικό πεδίο πρακτικής για την απόκτηση δεξιοτήτων χρήσιμων στον εργασιακό χώρο. Η συνεχής ανανέωση των γνώσεων και του εκπαιδευτικού υλικού καθώς και η ανταλλαγή εμπειριών επιτρέπουν την καλύτερη ενσωμάτωση της μάθησης στα καθημερινά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτικός μέσα στη σχολική τάξη. Η συμμετοχή σε μία ΗΚΜ προσφέρει ευκαιρίες για προβληματισμό, ανάλυση και μελέτη, δράσεις που συχνά παραμελούνται σε μία παραδοσιακή τάξη (Wilson, κ.συν., 2004). Οι κοινότητες μάθησης είναι πολύ χρήσιμες τόσο για τους εκπαιδευτικούς που ακόμα δεν έχουν αρχίσει να διδάσκουν όσο και για τους εν ενεργεία, γιατί τους δίνουν τη δυνατότητα να διατηρούν επαφή με όσα συμβαίνουν στο χώρο της εκπαίδευσης, στον τομέα της έρευνας, των νέων εκδόσεων και της διερεύνησης των ιδεών. Ιδιαίτερα χρήσιμες μπορούν να φανούν οι ΗΚΜ στην εισαγωγική επιμόρφωση των νέων εκπαιδευτικών, καθώς τους επιτρέπουν να έλθουν σε επαφή με εν ενεργεία εκπαιδευτικούς και διευκολύνουν την ενσωμάτωση της εκπαιδευτικής θεωρίας στην πράξη (Dibbon & Stevens, 2008).

Η ΗΚΜ μπορεί να δώσει την ευκαιρία σε άτομα εσωστρεφή, που παρουσιάζουν δυσκολία στην έκφραση και στις διαπροσωπικές επαφές, να εκφραστούν και να αποδώσουν καλύτερα μέσα από ένα ανώνυμο ηλεκτρονικό περιβάλλον. Η ανωνυμία του ηλεκτρονικού περιβάλλοντος διευκολύνει τους συμμετέχοντες να διατυπώσουν ερωτήσεις και προβληματισμούς, ακόμη και να προσπαθήσουν να αναπτύξουν σχέσεις όπως αυτές που αναπτύσσονται στην πρόσωπο με πρόσωπο επικοινωνία. Στο περιβάλλον της ΗΚΜ οι κοινωνικές διαφορές εκμηδενίζονται και μπορεί ο συμμετέχων να κρατήσει κάποια προσωπικά στοιχεία κρυφά αν αυτό είναι

απαραίτητο, όπως το φύλο σε κοινωνίες που δεν προσφέρουν ελευθερία στη γυναίκα (Χλαπάνης, 2005).

Η ΗΚΜ μπορεί να δώσει λύση σε ένα βασικό μειονέκτημα των παραδοσιακών επιμορφωτικών προγραμμάτων, όπως αυτών που πραγματοποιούνται στα κατά τόπους Περιφερειακά Επιμορφωτικά Κέντρα (ΠΕΚ). Τα προγράμματα αυτά είναι προσανατολισμένα στους διαθέσιμους επιμορφωτές, μετά από σχετική προκήρυξη, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες των εκπαιδευτικών. Με την ΗΚΜ η αδυναμία αυτή μπορεί να εκλείψει, αφού η φυσική παρουσία του εκπαιδευτή δεν είναι απαραίτητη και έτσι μπορεί να αξιοποιηθούν επιμορφωτές και από απομακρυσμένες περιοχές. Η ΗΚΜ μπορεί να προσφέρει στα μέλη της τη δυνατότητα να συναντηθούν εικονικά με εξειδικευμένα και διακεκριμένα μέλη της επιστημονικής κοινότητας και να αποκομίσουν γνώσεις, που υπό άλλες συνθήκες αυτό θα ήταν δύσκολο έως και αδύνατο να το επιτύχουν (Αποστολάκης, κ.συν., 2008).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ευνοεί τη σπονδυλωτή οργάνωση (modular) της επιμόρφωσης, που με τη σειρά της βοηθά την εξατομικευμένη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των οποίων οι ανάγκες διαφοροποιούνται εξαιτίας διαφόρων παραγόντων, όπως οι διαφορετικές επαγγελματικές εμπειρίες, τα χρόνια υπηρεσίας, και η ανομοιογένεια της αρχικής εκπαίδευσης, π.χ. οι εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να είναι απόφοιτοι Παιδαγωγικών Ακαδημιών, απόφοιτοι Παιδαγωγικού Τμήματος Πανεπιστημίου ή απόφοιτοι άλλης Πανεπιστημιακής Σχολής. Λόγω της σπονδυλωτής οργάνωσης υπάρχει δυνατότητα επιλογής θεμάτων επιμόρφωσης από τους επιμορφούμενους. Επίσης, μέσα σε μία ΗΚΜ, εφόσον υπάρχουν οι διαθέσιμοι πόροι και η τεχνική υποστήριξη, είναι δυνατόν μέσω της ίδιας πλατφόρμας λογισμικού να αναπτυχθούν άλλες ΗΚΜ που θα εξυπηρετούν τους σκοπούς μικρότερων επιμορφωτικών προγραμμάτων, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να επιλέξουν το κατάλληλο για αυτούς πρόγραμμα και να καλύψουν συγκεκριμένες ανάγκες που έχουν δεδομένη τη χρονική στιγμή, ενώ στην παραδοσιακή επιμόρφωση θα πρέπει να ακολουθούν το πρόγραμμα περιμένοντας ίσως αρκετά για να φθάσει ο επιμορφωτής σε θέματα που τους ενδιαφέρουν (Ηλιοπούλου, 2004).

Η μεθοδολογία της ΗΚΜ είναι συμβατή με τις σύγχρονες αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων γεγονός, που καθιστά τη μάθηση πιο αποτελεσματική. Ο ενήλικας εκπαιδευόμενος μαθαίνει όταν εμπλέκεται ο ίδιος ενεργά σε δραστηριότητες μέσα από τις οποίες θα κατακτήσει τους μαθησιακούς του στόχους (Rogers, 1999), γεγονός που αποτελεί θεμελιώδη αρχή της ΗΚΜ. Η ΗΚΜ βασίζεται σε κατάλληλα διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο ακολουθεί τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και ενισχύει την προσωπική πορεία του εκπαιδευόμενου προς τη μάθηση (Λιοναράκης, 2001). Ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως επιμόρφωσης μπορεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να ξεπεράσουν τα εμπόδια που συναντούν στη μάθηση ως ενήλικες (Rogers, 1999).

Επίσης, με ένα σύγχρονο επιμορφωτικό μέσο επικοινωνίας και διδασκαλίας μπορεί να γίνει ευκολότερα η αποδοχή και διάχυση καινοτόμων

πρακτικών και μεθόδων (Παπαδάκης & Φραγκούλης, 2005α). Η χρήση των δυνατοτήτων του Διαδικτύου αποτελεί την πλέον κατάλληλη επιλογή για επιμόρφωση από απόσταση, αφού προσφέρει μια σειρά από πλεονεκτήματα σε σχέση με πιο συμβατικές μεθόδους εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Μέσω του διαδικτύου δίνεται η δυνατότητα ενσωμάτωσης πολυμέσων και διάθεσης στους εκπαιδευόμενους ολοκληρωμένου και άμεσα προσβάσιμου εκπαιδευτικού υλικού. Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να ενημερώνεται άμεσα και πολύ οικονομικά για όποιες αλλαγές συμβαίνουν στην εκπαίδευση (Κουτσονίκος, 2001).

ΤΑ ΟΦΕΛΗ ΤΗΣ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗΣ ΜΕΣΩ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Τα επιμορφωτικά προγράμματα των εκπαιδευτικών με την παραδοσιακή μορφή που όλοι γνωρίζουμε σήμερα, καλύπτουν ένα μικρό ποσοστό των 110.000 περίπου εκπαιδευτικών που εργάζονται σήμερα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό συμβαίνει, διότι καθορίζεται από τους φορείς επιμόρφωσης πολύ μικρός αριθμός συμμετεχόντων. Επιπλέον, περιορίζονται τα λειτουργικά προβλήματα των σχολείων που προκύπτουν από την απουσία των εκπαιδευτικών, όταν αυτοί αναγκάζονται να απασφαλύν από τα διδακτικά και διοικητικά τους καθήκοντα για να παρακολουθήσουν κάποιο συμβατικό επιμορφωτικό πρόγραμμα. Τα αποτελέσματα ερευνών φαίνεται να υποστηρίζουν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι πιο οικονομική από τη συμβατική. Υπάρχουν έρευνες που αποδεικνύουν πως η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτελεί ίσως την πιο οικονομική λύση για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (Λαμπρόπουλος & Καρατζιά-Σταυλιώτη, 2001). Οπωσδήποτε υπάρχει κόστος, το μεγαλύτερο μέρος του οποίου αφορά στην παραγωγή του διδακτικού υλικού, του απαραίτητου λογισμικού, τη δημιουργία κατάλληλων πλατφορμών επικοινωνίας, όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι το υλικό αυτό θα επαναχρησιμοποιηθεί πολλές φορές επιμορφώνοντας όλο και μεγαλύτερο αριθμό εκπαιδευτικών, ώστε τελικά το δυνητικό του αυτό πλεονέκτημα όχι μόνο να αντισταθμίζει αλλά και να φθάνει να υπερκεράσει το αρχικό κόστος. Επίσης, περιορίζονται τα έξοδα εξοπλισμού και συντήρησης αιθουσών επιμόρφωσης, το κόστος της πρόσληψης πολλών διδασκόντων, τα έξοδα μετακινήσεων εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Στη Μεγάλη Βρετανία αναπτύσσονται ΗΚΜ από ομάδες σχολείων ως αποτέλεσμα μιας κυβερνητικής πρωτοβουλίας που χρηματοδοτείται από το National College for School Leadership. Οι κοινότητες αυτές θεωρούνται το πλαίσιο που θα επιτρέψει στους εκπαιδευτικούς να αναπτυχθούν επαγγελματικά μέσα από μια διαδικασία αμοιβαίας μάθησης. Στην Αυστραλία συναντούμε δύο ηλεκτρονικές κοινότητες μάθησης. Η NSW Learnscop αναφέρεται σε εκπαιδευτές επαγγελματικής και τεχνολογικής κατάρτισης ενώ η Education Network Australia (Edna) αποτελεί ένα δίκτυο ηλεκτρονικών κοινοτήτων μάθησης που καλύπτουν όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, από

την προσχολική ηλικία έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων. Περιλαμβάνει κρατικά και μη συστήματα εκπαίδευσης καθώς και την επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση.

Το National Science Foundation των ΗΠΑ έχει επενδύσει σε αρκετές κοινότητες μάθησης και πρακτικής για εκπαιδευτικούς, όπως η TappedIn, The Math Forum, QuestAtlantis, and WISE Learning Communities. Η HKM TappedIn αριθμεί πάνω από 2.000 μέλη και παρουσιάζει σταθερό ρυθμό ανάπτυξης. Οι εργασίες της κοινότητας παρουσιάζονται σε ένα εικονικό χώρο, όπου κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να δημιουργήσει ένα "εικονικό γραφείο" μοιράζοντας έγγραφα ή μηνύματα, με συμμετοχή σε συνεδριάσεις σύγχρονες ή ασύγχρονες και να αλληλεπιδρά με τα άλλα μέλη της κοινότητας TappedIn με διάφορους τρόπους. Η συνεχής ανάπτυξη και λειτουργία της TappedIn δείχνει ότι μέσα από μία HKM οι εκπαιδευτικοί μπορούν να προβληματιστούν σχετικά με πρακτικές που χρησιμοποιούν, να ανταλλάξουν εμπειρίες σε ένα πλαίσιο που διαμοιράζεται η γνώση και να αναπτύξουν μια νέα προσέγγιση της μαθησιακής διαδικασίας (Dibbon & Stevens, 2008). Η συναισθηματική εμπλοκή των μελών της, ο ενθουσιασμός, η εμπιστοσύνη στην κοινότητα και η ανάπτυξη του επαγγελματισμού τους, όπως οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί αναφέρουν, επιτρέπουν στην κοινότητα αυτή να θεωρήσει ότι έχει εν μέρει επιτύχει και να τονίσει πως η τεχνολογία μπορεί να συνεισφέρει στην επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευτικών (Havelock, 2004).

HKM έχουν δημιουργηθεί στο Webbased Inquiry Science Environment (WISE) στο UC Berkeley, με σκοπό την υποστήριξη της μάθησης των εκπαιδευτικών (Havelock, 2004), ενώ στο Memorial University του Καναδά αναπτύσσονται HKM για εκπαιδευτικούς που περιλαμβάνουν πρακτική εξάσκηση των εν ενεργεία εκπαιδευτικών καθώς και αυτών, που ακόμα δεν έχουν εισέλθει στο χώρο, ώστε να συνεργάζονται και με αυτόν τον τρόπο να μαθαίνουν ο ένας από τον άλλον. Οι HKM στο Memorial University του Καναδά, έχουν διπλό σκοπό: αποτελούν μέρος διαλέξεων και μαθημάτων των φοιτητών, αλλά ταυτόχρονα παρέχουν και ένα μέσο για συνεχή υποστήριξη της διδασκαλίας στο σχολείο. Η ανάπτυξη των HKM στον Καναδά με τη μορφή της σύζευξης θεωρίας και πρακτικής άσκησης, δείχνει πως οι δάσκαλοι προετοιμάζονται καλύτερα για το έργο τους σε μια σύγχρονη τάξη (Dibbon & Stevens, 2008).

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μέχρι στιγμής οι HKM στην Ελλάδα που αφορούν επιμόρφωση εκπαιδευτικών, δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο υλοποίησης κάποιου προγράμματος, συνήθως επιδοτούμενου και που δυστυχώς, με τη παύση χρηματοδότησης έπαψαν και αυτές να υποστηρίζονται. Στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε ορισμένες από τις HKM, οι οποίες σχεδιάστηκαν και αναπτύχθηκαν με σκοπό να προσφέρουν επιμορφωτικές υπηρεσίες στον εκπαιδευτικό χώρο (Χλαπάνης, 2006).

Στο πλαίσιο του προγράμματος «E.P.I.C.T- Esperides», που υλοποιήθηκε από το Εργαστήριο «Πληροφορικής στην Εκπαίδευση» του Παιδαγωγικού

Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αθηνών με τη συνεργασία διακρατικών δημόσιων και ιδιωτικών φορέων έγινε προσπάθεια να αναπτυχθεί μία ΗΚΜ εκπαιδευτικών και να δημιουργηθεί ένα καινοτόμο επιμορφωτικό περιβάλλον με την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ. Ο σχεδιασμός του προγράμματος, του εκπαιδευτικού υλικού, και η ερευνητική – επιμορφωτική δράση στηρίζονται στις αρχές και τα πρότυπα της κριτικο-επικοινωνιακής και κριτικο-αναστοχαστικής προσέγγισης, στις αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων, καθώς και στις αρχές που απορρέουν από τις θεωρίες μάθησης που υποστηρίζουν μία ΗΚΜ (Φραγκάκη & Μακράκης, 2006).

Στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου και ειδικότερα στο Εργαστήριο Μαθησιακής Τεχνολογίας και Διδακτικής Μηχανικής, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε ένα περιβάλλον επιμόρφωσης που επικεντρώθηκε σε θέματα που αφορούσαν στις ΤΠΕ και απευθυνόταν σε εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Το περιβάλλον αυτό ονομάστηκε Κοινότητα Μάθησης Εκπαιδευτικών (ΚΜΕ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Η ΚΜΕ εμπεριείχε ένα τυπικό πρόγραμμα επιμόρφωσης οικοδομώντας παράλληλα και ένα δίκτυο επικοινωνίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς, μια εικονική κοινότητα μάθησης και ανταλλαγής απόψεων. Τα περισσότερα στοιχεία από την εμπειρία υλοποίησης αυτής της ΚΜΕ είναι θετικά και δείχνουν ότι οι ΗΚΜ μπορούν να δώσουν τη δυνατότητα για συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και κατά συνέπεια βελτίωση και αναβάθμιση του εκπαιδευτικού έργου. Κάποια από τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν και επηρέασαν την εύρυθμη λειτουργία της κοινότητας ήταν οι περιορισμένοι πόροι, τα προβλήματα τεχνικής φύσης (πλατφόρμα ασταθής και επιρρεπής σε επιθέσεις ιών, αστοχίες υλικού, προβλήματα δικτύου κ.ά.) καθώς και οι περιορισμένες γνώσεις των εκπαιδευόμενων στη χρήση των νέων τεχνολογιών (Χλαπάνης & Δημητρακοπούλου, 2004).

Η στήριξη και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και στελεχών εκπαίδευσης της ομογενειακής εκπαιδευτικής κοινότητας αποτέλεσε τη βάση του έργου «Ε-ΟΜΟΓΕΝΕΙΑ». Στο πλαίσιο αυτού του έργου υλοποιήθηκαν σύγχρονες εξ αποστάσεως επιμορφώσεις με τη δημιουργία μαθησιακών κοινοτήτων σε σχολεία της ομογένειας. Εξαιτίας της ιδιομορφίας των επιμορφωτικών συναντήσεων, λόγω της απόστασης και των τεχνικών προβλημάτων που καθιστούσαν την επικοινωνία πολλές φορές ιδιαίτερα δύσκολη, ο ακριβής σχεδιασμός ήταν απαραίτητος και καταλυτικός για την επιτυχία τους. Τα συμπεράσματα από τις επιμορφωτικές δράσεις αναμόρφωσαν το status quo της προϋπάρχουσας εμπειρίας των επιμορφωτών από το παραδοσιακό μοντέλο επιμόρφωσης (Γάκης, Καλλές, Μάτος & Χατζηλάκος, 2005).

Στο πλαίσιο της ενέργειας «Οδύσσεια», που αποτέλεσε μέρος του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ Ι) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και υλοποιήθηκε από τη Διεύθυνση Σπουδών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τη Διεύθυνση Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών (ΙΤΥ), αναπτύχθηκαν κοινότητες μάθησης σε επίπεδο εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η δημιουργία

κοινοτήτων μάθησης στα σχολεία που συμμετείχαν στη «Οδύσσεια» έφερε ικανοποιητικά αποτελέσματα. Αρχικά υπήρχαν έντονες αντιστάσεις στην αποδοχή ενός συναδέλφου ως καθοδηγητή-συντονιστή που όμως γρήγορα κάμφθηκαν και οι συμμετέχοντες συνειδητοποίησαν πως ενώ με τους συναδέλφους βρίσκονταν τόσα χρόνια μαζί στον ίδιο χώρο, δεν γνώριζαν πως εργαζόταν ο καθένας. Η ανταλλαγή ιδεών, το κλίμα αλληλοϋποστήριξης που αναπτύχθηκε τους ώθησε να προχωρήσουν στην από κοινού δημιουργία δραστηριοτήτων. Οι εκπαιδευτικοί αποδέχθηκαν την ανάγκη της διά βίου εκπαίδευσής τους και φάνηκε να απολαμβάνουν τη χαρά να ανήκουν σε μια κοινότητα που αποδέχεται νέες προσεγγίσεις μάθησης (Γεωργιάδου, 2001).

Στα πλαίσια της Κοινωνίας της Πληροφορίας και κατά την υλοποίηση του υποέργου E-learning Land από το Ινστιτούτο Πολιτιστικής και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας (ΙΠΕΤ), το Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεματικής (ΙΠΤΗΛ) και ιδιωτικούς φορείς, σχεδιάστηκε και αναπτύχθηκε ένα διαδικτυακό περιβάλλον, το e-EDCOM, για τη δημιουργία και υποστήριξη μαθησιακών κοινοτήτων. Σκοπός του εν λόγω έργου ήταν η δημιουργία της κατάλληλης τεχνολογικής υποδομής για την υποστήριξη και τη λειτουργία διαδικτυακής κοινότητας εκπαιδευτικών, με στόχο την ανταλλαγή εκπαιδευτικών εμπειριών και καλών πρακτικών, καθώς επίσης και πρωτογενούς ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού που αναπτύσσεται με τη χρήση επιλεγμένων εργαλείων εκπαιδευτικού λογισμικού. Επιπλέον, το περιβάλλον e-EDCOM θα επέτρεπε τη διασύνδεση της εν λόγω κοινότητας με δημιουργούς εκπαιδευτικού λογισμικού και παραγωγούς ηλεκτρονικού εκπαιδευτικού περιεχομένου, με στόχο την συνεχή ανατροφοδότηση της κοινότητας με πρωτογενές εκπαιδευτικό υλικό. Έτσι, διαμορφώθηκε ένα περιβάλλον διαδικτυακής κοινότητας εκπαιδευτικών από δύο ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα (Σαμψών και συν., 2004).

Το Τμήμα Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης και η Ομοσπονδία Καθηγητών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης το 2002 ανέπτυξαν πρόγραμμα επιμόρφωσης και υποστήριξης εκπαιδευτικών μέσω μιας ΗΚΜ στην οποία συμμετείχαν 24 εν ενεργεία καθηγητές Φυσικής Αγωγής από όλη την Ελλάδα. Η αξιολόγηση που έγινε στο τέλος του προγράμματος ανέδειξε ως θετικό το μαθησιακό περιβάλλον της ΗΚΜ και ανταποκρινόμενο στις προσδοκίες των συμμετεχόντων (Αντωνίου & Σίσκος, 2004).

Επίσης, στο νησιωτικό σύμπλεγμα της Δωδεκανήσου σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε, σε πιλοτική μορφή, μία ΗΚΜ για εκπαιδευτικούς δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που υλοποιούσαν προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Αφορούσε θέματα ανάληψης και συντονισμού σχολικών προγραμμάτων και χρησιμοποιήθηκε η ανοικτού κώδικα ηλεκτρονική πλατφόρμα Moodle. Η πιλοτική εφαρμογή της εν λόγω κοινότητας έδειξε ότι αυτός ο τρόπος επιμόρφωσης ενδιαφέρει τους εκπαιδευτικούς διαφόρων ειδικοτήτων και από διαφορετικά νησιά. Επισημάνθηκαν βέβαια, ορισμένοι από τους παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη δημιουργία μιας ΗΚΜ, όπως οι διαφορετικές τοπικές συνθήκες, το διαφορετικό επίπεδο μαθητών, η διαφορετική κουλτούρα (Φατσέα & Ορφανός, 2006).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συνεχής αλλά ουσιαστική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί ζωτική παράμετρο για την αποτελεσματική λειτουργία του σχολείου και βασικό μοχλό ανανέωσης και εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος. Οι ΤΠΕ μέσω ΗΚΜ βοηθούν αποτελεσματικά στην υλοποίηση επιμορφωτικών προγραμμάτων εξ αποστάσεως. Οι ΗΚΜ συγκεντρώνουν όλα τα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενώ ταυτόχρονα δίνουν την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να νιώθουν μέλη μιας ομάδας που διαμοιράζονται εμπειρίες και γνώσεις και αλληλεπιδρούν οικοδομώντας κοινές αξίες. Στο πλαίσιο ΗΚΜ άνθρωποι με κοινά ενδιαφέροντα βοηθούν στην εκπαίδευση και μάθηση ο ένας του άλλου, με απώτερο σκοπό την επαγγελματική και προσωπική τους ανάπτυξη.

Σε αρκετές χώρες, εκτός Ελλάδας, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών μέσω ΗΚΜ αποτελεί ήδη μία πραγματικότητα. Στην Ελλάδα έχουν γίνει κάποιες προσπάθειες σχεδιασμού και ανάπτυξης ΗΚΜ προς αυτή την κατεύθυνση. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης όσων ΗΚΜ αξιολογήθηκαν χαρακτηρίζουν την προσπάθεια αυτού του τύπου επιμόρφωσης ως θετική, ενώ παράλληλα αναγνωρίζονται και μία σειρά από δυσκολίες και εμπόδια που υπάρχουν στο σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός τέτοιου επιμορφωτικού προγράμματος. Κάποιες ΗΚΜ αναπτύχθηκαν στα πλαίσια υλοποίησης επιδοτούμενων προγραμμάτων με αποτέλεσμα η διακοπή της χρηματοδότησης του προγράμματος να σημαίνει αυτόματα και παύση της λειτουργίας της ΗΚΜ.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα διεθνών ερευνών, τα οποία αναφέρουν ότι αναμένεται σημαντική αύξηση στη χρήση τεχνολογικών εφαρμογών στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών τα επόμενα χρόνια, θεωρούμε ότι οι ΗΚΜ μπορούν να αποτελέσουν ένα χρήσιμο εργαλείο για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αφού μπορούν να συνδυάσουν το μαζικό χαρακτήρα της επιμόρφωσης με την παροχή ποιοτικής επιμόρφωσης προσαρμοσμένης στις ανάγκες και τις απαιτήσεις του κάθε εκπαιδευτικού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Dibbon, D., & Stevens, K. (2008). *Online learning communities for Canadian teachers*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.cybertext.net.au/inet_s4wk4/p5_48.htm (11/04/2009).
2. Garrison, D. R., & Kanuka, H. (2004). Blended learning: Uncovering its transformative potential in higher education. *Internet and Higher Education*, 7, 95–105. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.sciencedirect.com> (16/11/2009).
3. Havelock, B. (2004). Online Community and Professional Learning in Education: Research-Based Keys to Sustainability. *Association for the Advancement of Computing In Education*, 12(1), 56-84. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.edlib.org/d/1679/article_1679.pdf (13/04/2009).
4. Kok, A. (2008). Metamorphosis of the Mind of Online Communities via E-Learning. *International Journal of Instructional Technology &*

- Distance Learning*. Vol.5, No10. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://itdl.org/Journal/Oct_08/article02.htm (01/04/2009).
5. Preece, J., & Maloney-Krichmar, D. (2003). Online Communities: Focusing on sociability and usability. In J. Jacko and A. Sears, A. (Eds.) *Handbook of Human-Computer Interaction*, Mahwah: NJ: Lawrence Erlbaum Associates Inc. Publishers, pp. 596-620
 6. Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
 7. Tu, Ch. & Corry, M. (2002). *Research in Online Learning Community*. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.usq.edu.au/electpub/e-jist/docs/html2002/pdf/chtu.pdf> (06/04/2009).
 8. Wilson, B., Ludwig-Hardman, S., Thornam, C., & Dunlap, J. (2004). Bounded Community: Designing and facilitating learning communities in formal courses. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*. Vol 5, No3. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/viewArticle/204> (03/04/2009).
 9. Αβραάμ, Ε., & Μαυροειδής, Η. (2002). Εξ αποστάσεως εκπαίδευση και εκπαίδευση εκπαιδευτικών. Δυνατότητες και προοπτικές. *Πρακτικά Εισηγήσεων 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου: Η παιδεία στην αυγή του 21ου αιώνα. Ιστορικοσυγκριτικές προσεγγίσεις*, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Πατρών. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: <http://www.elemedu.upatras.gr/eriande/synedria/synedrio2/periexomena.htm> (25/09/2008).
 10. Αντωνίου, Π., & Δίσκος, Α. (2004). *Μεταπτυχιακές Σπουδές με τη μέθοδο της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, υποστηριζόμενες από τις Νέες Τεχνολογίες*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ): <http://www.etpe.gr/files/proceedings/filessyn/B433-436.pdf> (16/11/2009).
 11. Αποστολάκης, Ι., Βαρλάμης, Η., & Παπαδοπούλου, Α. (2008). *Ηλεκτρονικές Κοινότητες Μάθησης*. Αθήνα: Παπαζήση
 12. Βασάλα, Π., & Μότσιος, Γ. (2007). Η Εισαγωγική Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης: Συμβατικά ή εξ αποστάσεως προγράμματα; *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 11, 12-20
 13. Γάκης, Π., Καλλές, Δ., Μάτος, Α., & Χατζηλάκος, Θ. (2005). *Σχεδιασμός-Καταγραφή εμπειριών και συμπερασμάτων κατά τη σύγχρονη εξ αποστάσεως επιμόρφωση σε εικονικές τάξεις*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ): www.etpe.gr/extras/view_proceedings.php?conf_id=15 (16/11/2009).
 14. Γεωργιάδου, Α. (2001). Ένα αποτελεσματικό μοντέλο ενδοσχολικής επιμόρφωσης. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση

- (ΕΤΠΕ): www.etpe.gr/extras/view_proceedings.php?conf_id=7
(16/11/2008).
15. Ηλιοπούλου, Ι. (2004). *Επιμόρφωση φιλολόγων από απόσταση – η περίπτωση της κοινότητας μάθησης εκπαιδευτικών του Πανεπιστημίου Αιγαίου*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της Ελληνικής Επιστημονικής Ένωσης Τεχνολογιών Πληροφορίας & Επικοινωνιών στην Εκπαίδευση (ΕΤΠΕ): www.etpe.gr/extras/view_proceedings.php?conf_id=2
(16/11/2008).
16. Κουτσονίκος, Ι. (2001). Εξ αποστάσεως επαγγελματική κατάρτιση με χρήση του Internet: η περίπτωση του Συστήματος Τηλεκατάρτισης TELNET. *Πρακτικά εισηγήσεων 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*. Πάτρα: ΕΑΠ. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/sect1/15.htm (18/01/2009).
17. Λαμπρόπουλος, Χ. & Καρατζιά-Σταυλιώτη, Ε. (2001). Προς ένα μοντέλο αξιολόγησης της οικονομικής αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Διερεύνηση της περίπτωσης του ΕΑΠ. *Πρακτικά εισηγήσεων 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*. Πάτρα: ΕΑΠ. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/sect1/117.htm (18/01/2009).
18. Λιοναράκης, Α. (2001). Για ποια εξ αποστάσεως εκπαίδευση μιλάμε; *Πρακτικά εισηγήσεων 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης*. Πάτρα: ΕΑΠ Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://www.eap.gr/news/EXAGGELIA_SYNEDRIOU/synedrio/html/2-page.htm (18/01/2009).
19. Μαυρογιώργος, Γ. (1999). *Επιμόρφωση εκπαιδευτικών και επιμορφωτική πολιτική στην Ελλάδα*. Στο: Α. Αθανασούλα-Ρέππα, Σ.-Σ. Ανθοπούλου, Σ. Κατσουλάκης & Γ. Μαυρογιώργος *Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων, Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού, Τόμος Β* (σελ. 93-135). Πάτρα: ΕΑΠ.
20. Μπρατίσης, Θ., Χλαπάνης, Ε-Γ., Μηναΐδη, Α., & Δημητρακοπούλου Α. (χ.χ.). *Σχεδιασμός προγράμματος διαρκούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών από απόσταση, με βάση δεδομένα έρευνας από τρέχουσα επιμόρφωση στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Εργαστηρίου Μαθησιακής Τεχνολογίας και Διδακτικής Μηχανικής του Τμήματος Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (ΤΕΠΑΕ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου: <http://www.rhodes.aegean.gr/ltee/>
(18/01/2009).
21. Ξωχέλλης, Π. (2002). Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σήμερα: διεθνής αναγκαιότητα - ελληνικές εξελίξεις και εμπειρίες. *Πρακτικά Εισηγήσεων 2^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου: Η παιδεία στην αυγή του 21^{ου} αιώνα. Ιστορικοσυγκριτικές προσεγγίσεις*, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Πατρών. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:

<http://www.elemedu.upatras.gr/eriande/synedria/synedrio2/periexomena.htm> (25/09/2008).

22. Παπαδάκης, Σ., & Φραγκούλης, Ι. (2005α). Διερεύνηση επιμορφωτικών αναγκών και στάσεων εκπαιδευτικών για την παροχή εξ αποστάσεως επιμόρφωσης σε περιβάλλον ηλεκτρονικής μάθησης (e-learning). Στο Γ. Μπαγάκης (επιμ.), *Πρακτικά 6ου Συνεδρίου Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Πατρών με διεθνή συμμετοχή. Επιμόρφωση και επαγγελματική ανάπτυξη του εκπαιδευτικού*. σελ. 276-285. Αθήνα: Μεταίχιμο.
23. Παπαδάκης, Σ., & Φραγκούλης, Ι. (2005β). Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών. Διερεύνηση στάσεων εκπαιδευτικών για αξιοποίηση ΑεξΑΕ και ΤΠΕ στην επιμόρφωσή τους. *Εκπαίδευση Ενηλίκων*, 6, 16-21.
24. Παρατηρητήριο της Εκπαίδευσης. (2001). *Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών: Στο σχολείο με τις Νέες Τεχνολογίες*. Αθήνα: Ίδρυμα Μελετών Λαμπράκη.
25. Σάμψων, Δ., Χατζηνώτας, Σ., Καστραντάς, Κ., & Καραμπιπέρης, Π. (2004). e-EDCOM: Ένα Διαδικτυακό Περιβάλλον Δημιουργίας και Υποστήριξης Εκπαιδευτικών Κοινοτήτων στον Παγκόσμιο Ιστό. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της ΕΤΠΕ www.etpe.gr/extras/view_proceedings.php?conf_id=2 (16/11/2008).
26. Φατσέα, Α., & Ορφανός, Σ. (2006). Πρόταση σχεδιασμού, οργάνωσης και λειτουργίας ηλεκτρονικής κοινότητας για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών των προγραμμάτων Π.Ε. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: http://kpe-kastor.kas.sch.gr/kpe/yliko/sppe2/oral/PDFs/739-749_oral.pdf (03/04/2009).
27. Φραγκάκη, Μ., & Μακράκης, Β. (2006). Πολυμορφική εξ αποστάσεως ενδοσχολική επιμόρφωση εκπαιδευτικών για την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πράξη: Χειραφετική έρευνα δράσης μιας ηλεκτρονικής κοινότητας μάθησης. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο: www.edc.uoc.gr/therino2006 (18/11/2008).
28. Χατζηπαναγιώτου, Π. (2001). *Η Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών: ζητήματα Οργάνωσης, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης*. Αθήνα: Τυπωθήτω-ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΑΡΔΑΝΟΣ.
29. Χλαπάνης, Ε.-Γ. & Δημητρακοπούλου, Α. (2004). Διδακτικές μέθοδοι και εργαλεία στην κοινότητα μάθησης εκπαιδευτικών (ΚΜΕ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της ΕΤΠΕ www.etpe.gr/extras/view_proceedings.php?conf_id=2 (16/11/2008).
30. Χλαπάνης, Ε.-Γ. & Δημητρακοπούλου, Α. (2004). Επιμόρφωση εκπαιδευτικών μέσω διαδικτύου. Παρουσίαση της περίπτωσης της κοινότητας μάθησης εκπαιδευτικών (ΚΜΕ) του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα της ΕΤΠΕ www.etpe.gr/extras/view_proceedings.php?conf_id=2 (16/11/2008).

31. Χλαπάνης, Ε.-Γ. (2006). Δημιουργία κοινοτήτων μάθησης με αξιοποίηση των Τεχνολογιών των Επικοινωνιών: Μελέτη περίπτωσης υλοποίησης επιμορφωτικού προγράμματος εκπαιδευτικών για τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών στην εκπαίδευση. Διδακτορική διατριβή, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) <http://www.ekt.gr> (21/01/2009).